

УДК 159.922

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1410-1420](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1410-1420)

Никоненко Олена Вікторівна кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0794-7905>

Острова Вікторія Дмитрівна кандидат психологічних наук, доцент, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-3804-8942>

Савчук Ольга Володимирівна магістрантка спеціальності «Психологія» ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У публікації представлено теоретичне підходів щодо структури професійних компетенцій педагога. В ході дослідження розкрито зміст професійних компетенцій вчителя закладу середньої освіти в умовах війни.

Порівняльний аналіз вітчизняних та західних підходів до формування структури професійних компетенцій вчителів дозволяє виявити як спільні тенденції, так і специфічні особливості, зумовлені різними освітніми традиціями, соціокультурними контекстами, стратегіями розвитку педагогічної освіти. Методологічною основою дослідження професійних компетенцій вчителів у вітчизняній педагогіці виступають діяльнісний, особистісний, системний, культурологічний підходи. Аналіз наукової літератури засвідчує, що у вітчизняній педагогічній науці домінує трактування професійних компетенцій як інтегративних утворень, які включають знання, вміння, навички, особистісні якості та досвід, необхідні для ефективного виконання професійних функцій. У західній педагогіці методологічною основою дослідження професійних компетенцій вчителів виступають біхевіористський, когнітивний, гуманістичний, конструктивістський підходи. В західних дослідженнях компетенції розглядаються переважно як поведінкові характеристики, які зумовлюють ефективність професійної діяльності. Суттєвою відмінністю вітчизняного та західного підходів є ступінь деталізації професійних компетенцій: у вітчизняній традиції переважає їх узагальнений опис, у західній - детальна операціоналізація, яка дозволяє вимірювати рівень сформованості компетенцій та визначати їх вплив на результати педагогічної діяльностію. Порівняльний аналіз вітчизняних та західних моделей професійних компетенцій вчителів дозволяє виявити спільні та відмінні компоненти. Спільними для вітчизняних та західних моделей є такі компоненти: предметні компетенції, пов'язані зі знанням

навчальних предметів та методик їх викладання; дидактичні компетенції, що забезпечують ефективність організації навчального процесу; виховні компетенції, пов'язані з формуванням особистості учнів; комунікативні компетенції, що забезпечують ефективність педагогічного спілкування; інформаційно-технологічні компетенції, пов'язані з використанням сучасних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: професійні компетенції, структура професійних компетенцій, розвиток професійних компетенцій педагогів.

Nykonenko Olena Viktorivna Candidate of psychological sciences, Associate Professor, Head of the Department of Psychology, University of Economics and Law “KROK”, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-0794-7905>

Ostrova Victoria Dmitrivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, KROK University of Economics and Law, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-3804-8942>Olha

Savchuk Olga Volodymyrivna Master's student in the specialty of 'Psychology' at KROK University of Economics and Law

PROFESSIONAL COMPETENCES OF TEACHERS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN WAR CONDITIONS

Abstract. The publication presents theoretical approaches to the structure of professional competencies of a teacher. The study revealed the content of professional competencies of a teacher of a secondary education institution in war conditions

A comparative analysis of domestic and Western approaches to the formation of professional competencies of primary school teachers allows us to identify both common trends and specific features caused by different educational traditions, socio-cultural contexts, and strategies for the development of pedagogical education. The methodological basis for the study of professional competencies of teachers in domestic pedagogy is the activity, personality, systemic, and cultural approaches. Analysis of scientific literature shows that in domestic pedagogical science, the interpretation of professional competencies as integrative formations that include knowledge, skills, abilities, personal qualities and experience necessary for the effective performance of professional functions dominates. In Western pedagogy, the methodological basis for the study of teachers' professional competencies is behavioral, cognitive, humanistic, and constructivist approaches. In Western studies, competencies are considered mainly as behavioral characteristics that determine the effectiveness of professional activity. A significant difference between domestic and Western approaches is the degree of detailing of professional competencies: in the domestic tradition, their generalized description prevails, in the Western one - detailed operationalization, which allows

measuring the level of formation of competencies and determining their impact on the results of pedagogical activity. A comparative analysis of domestic and Western models of professional competencies of teachers allows identifying common and distinctive components. The following components are common to domestic and Western models: subject competencies related to knowledge of educational subjects and methods of their teaching; didactic competencies that ensure the effectiveness of the organization of the educational process; educational competencies related to the formation of the personality of students; communicative competencies that ensure the effectiveness of pedagogical communication; information and technological competencies related to the use of modern technologies in the educational process.

Keywords: professional competencies, structure of professional competencies, development of professional competencies of teachers.

Постановка проблеми. Розвиток професійних компетенцій педагогів є одним з пріоритетних напрямів модернізації освіти в умовах реформування Нової української школи. Динамічні зміни в освітньому просторі, впровадження інноваційних технологій навчання та зростаючі вимоги до якості освіти зумовлюють необхідність постійного професійного розвитку педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних викликів, зокрема здійснення освітньої діяльності в умовах війни.

Особливої актуальності набуває проблема розвитку професійних компетенцій вчителів у контексті реалізації компетентнісного підходу та концепції безперервної освіти. Сучасний вчитель має не лише володіти фундаментальними знаннями та методиками викладання, але й бути готовим до інноваційної діяльності, використання цифрових технологій, формування критичного мислення учнів та створення інклюзивного освітнього середовища. Водночас попри значну кількість наукових праць, недостатньо дослідженими залишаються питання технологій розвитку професійних компетенцій вчителів. Потребують подальшого вивчення механізми діагностики та моніторингу професійного зростання педагогів, розробка індивідуальних траєкторій їх професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічний аналіз категорії «професійна компетенція» у контексті психолого-педагогічних досліджень дозволяє виявити її співвідношення з суміжними поняттями: «професійна компетентність», «професіоналізм», «професійна майстерність», «педагогічна культура». Т. В. Гарачук, Н. В. Аркавенко, В. О. Щур, спираючись на дослідження А. В. Хуторського, розмежовують поняття «компетенція» та «компетентність», визначаючи перше як вимогу до освітньої підготовки фахівця, а друге – як інтегральну характеристику особистості, яка відображає її здатність і готовність використовувати знання, вміння, навички та особистісні якості для успішної діяльності у певній сфері [7]. І. А. Зязюн, розглядаючи співвідношення категорій «професіоналізм» і «професійна компетентність», визначає

професіоналізм як інтегральну характеристику діяльності, спілкування та особистості фахівця, а професійну компетентність – як підструктуру професіоналізму, яка характеризує обізнаність фахівця у предметній галузі, його здатність виконувати професійні функції [21].

Поширеними є психологічні дослідження мотиваційної сфери вчителів розкривають роль професійних мотивів, ціннісних орієнтацій, професійних настанов у забезпеченні ефективності педагогічної діяльності. В. В. Рибалка, спираючись на розроблену ним тривимірну модель психологічної структури особистості, виокремлює три групи мотивів професійної діяльності вчителя: соціально-психолого-індивідуальні (самовираження, самореалізація, суспільна значущість праці), діяльнісні (результат праці, процес праці, заробітна плата) та генетичні (природні задатки, досвід, новоутворення)

Мета статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування структури професійних компетенцій педагогів закладів середньої освіти та підходів до їх розвитку в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Дослідження структури професійних компетенцій вчителів початкових класів характеризується множинністю теоретичних підходів, що зумовлюється складністю та багатовимірністю даного феномену.

Міждисциплінарний характер проблематики визначає різноманітність методологічних засад структурування професійних компетенцій та розроблення моделей професіоналізму педагогів.

А. М. Коломієць та Н. І. Лазаренко, аналізуючи сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти, наголошують на значущості системно-структурного підходу до дослідження професійних компетенцій вчителів. Дослідниці визначають професійні компетенції як складну систему, яка має три рівні структурної організації: макрорівень, який включає глобальні інтегративні компетенції, що забезпечують успішність педагогічної діяльності в цілому (педагогічна майстерність, професіоналізм, педагогічна культура); мезорівень, який включає базові компетенції, що забезпечують ефективність виконання основних функцій педагогічної діяльності (дидактична, виховна, організаційна, комунікативна, дослідницька компетенції); мікрорівень, який включає локальні компетенції, що забезпечують ефективність вирішення конкретних професійних завдань (вміння планувати урок, організувати групову роботу учнів, здійснювати контроль навчальних досягнень тощо). Авторки наголошують на необхідності дослідження взаємозв'язків між різними рівнями структурної організації професійних компетенцій, виявлення механізмів їх інтеграції у цілісну систему [11].

Я. С. Гаєвець, досліджуючи методичну компетентність вчителів, використовує системно-структурний підхід для визначення її компонентного складу. Дослідниця визначає методичну компетентність як систему, яка включає чотири блоки: концептуальний, інструментальний, особистісний, рефлексивний.

Концептуальний блок відображає систему знань про теоретичні основи методики навчання, принципи, методи, форми, засоби навчання, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Інструментальний блок включає вміння відбирати зміст, методи, форми, засоби навчання, здійснювати контроль навчальних досягнень учнів, організовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів. Особистісний блок відображає професійно значущі особистісні якості вчителя, його мотивацію, ціннісні орієнтації, педагогічні здібності.

Рефлексивний блок включає вміння аналізувати власну педагогічну діяльність, визначати її ефективність, виявляти проблеми, розробляти шляхи їх вирішення. Дослідниця наголошує на системному характері методичної компетентності, взаємозв'язку та взаємозумовленості її компонентів [4;10].

В. Ф. Заболотний, застосовуючи системно-структурний підхід до дослідження методичної компетентності вчителя, визначає її як систему, яка має ієрархічну організацію та включає три рівні: базовий, який включає загальнопедагогічні, психологічні, загальнометодичні знання та вміння; предметно-методичний, який включає спеціальні знання та вміння, пов'язані з викладанням конкретного предмета; технологічний, який включає вміння використовувати сучасні освітні технології в процесі викладання предмета. Дослідник наголошує на значущості взаємозв'язків між різними рівнями методичної компетентності, їх інтеграції у цілісну систему. Автор визначає системоутворювальними чинниками методичної компетентності ціннісно-сміслові орієнтації вчителя, його мотивацію, професійну спрямованість, які забезпечують цілісність та динамічність розвитку даної системи [9].

Функціональний підхід до структурування професійних компетенцій вчителів початкових класів базується на аналізі функціональної структури педагогічної діяльності та визначенні компетенцій, необхідних для реалізації кожної з функцій. М. Т. Данилко, досліджуючи формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів, використовує функціональний підхід для визначення структури їх професійних компетенцій. Дослідник визначає такі функції педагогічної діяльності: навчальна, виховна, розвивальна, організаторська, комунікативна, діагностична, прогностична, контрольньо-оцінювальна, дослідницька, самоосвітня. [6].

О. О. Жигайло та О. В. Гунза, досліджуючи формування методичної компетентності майбутніх вчителів, використовують функціональний підхід для визначення її структури. Дослідниці визначають такі функції методичної діяльності вчителя початкових класів: аналітико-проектувальна, конструктивно-технологічна, організаційно-управлінська, контрольньо-оцінювальна, рефлексивно-дослідницька. Для кожної функції автори визначають комплекс компетенцій, які забезпечують її ефективну реалізацію. Аналітико-проектувальна функція передбачає компетенції, пов'язані з аналізом навчально-методичної літератури, планування навчального процесу, проектуванням уроків. Конструктивно-технологічна функція включає компетенції, пов'язані з відбором змісту,

методів, форм, засобів навчання, розробкою навчально-методичних матеріалів. Організаційно-управлінська функція передбачає компетенції, пов'язані з організацією навчально-пізнавальної діяльності учнів, управлінням їх навчальною діяльністю. Контрольно-оцінювальна функція включає компетенції, пов'язані з здійсненням контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів, корекцією їх навчальної діяльності.

Рефлексивно-дослідницька функція передбачає компетенції, пов'язані з аналізом власної методичної діяльності, вивченням та узагальненням методичного досвіду, проведенням методичних досліджень [8].

Особистісно-діяльнісний підхід до структурування професійних компетенцій вчителів початкових класів базується на розумінні педагогічної діяльності як складної багаторівневої системи, успішність реалізації якої визначається як особистісними характеристиками вчителя, так і його здатністю ефективно виконувати професійні функції. М. О. Докторович, досліджуючи професійну компетентність соціального педагога, використовує особистісно-діяльнісний підхід для визначення її структури. Дослідниця виокремлює особистісний та діяльнісний блоки професійних компетенцій. Особистісний блок включає компетенції, що відображають професійно значущі особистісні якості педагога: педагогічну спрямованість, професійну мотивацію, педагогічні здібності, професійно зумовлені риси характеру, психофізіологічні властивості. Діяльнісний блок включає компетенції, що забезпечують ефективність виконання професійних функцій: педагогічну ерудицію, професійне мислення, професійні вміння та навички, педагогічну техніку, стиль педагогічної діяльності. Авторка наголошує на взаємозумовленості особистісного та діяльнісного блоків професійних компетенцій, їх інтеграції у цілісну систему професійної компетентності педагога [7].

Компетентнісний підхід до структурування професійних компетенцій вчителів початкових класів базується на визначенні ключових, базових та спеціальних компетенцій, необхідних для успішної реалізації педагогічної діяльності. О. П. Савченко, досліджуючи компетентнісний підхід у сучасній вищій школі, використовує цей підхід для визначення структури професійних компетенцій вчителя. Дослідниця визначає три групи компетенцій: ключові, які мають надпрофесійний характер та забезпечують успішність діяльності в різних сферах життя; базові, які відображають специфіку педагогічної діяльності та забезпечують її успішність; спеціальні, які відображають специфіку діяльності вчителя певної спеціальності та забезпечують вирішення конкретних професійних завдань. До ключових компетенцій автор відносить: інформаційну (здатність до пошуку, аналізу, систематизації, використання інформації), комунікативну (здатність до ефективної взаємодії з іншими людьми), соціальну (здатність до співпраці, вирішення конфліктів, прийняття спільних рішень), особистісну (здатність до саморозвитку, самоорганізації, саморегуляції, рефлексії). До базових компетенцій дослідниця відносить: педагогічну (здатність

до організації освітнього процесу, взаємодії з учнями, батьками, колегами), психологічну (здатність до розуміння психологічних особливостей учнів, створення сприятливого психологічного клімату в класі), методичну (здатність до відбору змісту, методів, форм, засобів навчання, контролю навчальних досягнень учнів), дослідницьку (здатність до вивчення педагогічних явищ, процесів, впровадження інновацій в освітній процес). До спеціальних компетенцій автор відносить компетенції, пов'язані з викладанням конкретних предметів, організацією виховної роботи з певною віковою категорією учнів, роботою з дітьми з особливими освітніми потребами тощо [12].

Н. М. Бібік, досліджуючи компетентнісний підхід в освіті, використовує його для визначення структури професійних компетенцій вчителя. Дослідниця визначає такі групи компетенцій: ключові, які мають надпрофесійний характер та забезпечують успішність діяльності в різних сферах життя; загальнопрофесійні, які відображають специфіку педагогічної діяльності та забезпечують її успішність; спеціальнопрофесійні, які відображають специфіку діяльності педагога та забезпечують вирішення конкретних професійних завдань. До ключових компетенцій автор відносить: навчально-пізнавальну (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоосвіти, самовдосконалення), інформаційну (здатність до пошуку, аналізу, систематизації, використання інформації), комунікативну (здатність до ефективної взаємодії з іншими людьми), соціальну (здатність до співпраці, вирішення конфліктів, прийняття спільних рішень), особистісну (здатність до саморозвитку, самоорганізації, саморегуляції, рефлексії). До загальнопрофесійних компетенцій дослідниця відносить: педагогічну (здатність до організації освітнього процесу, взаємодії з учнями, батьками, колегами), психологічну (здатність до розуміння психологічних особливостей учнів, створення сприятливого психологічного клімату в класі), методичну (здатність до відбору змісту, методів, форм, засобів навчання, контролю навчальних досягнень учнів), дослідницьку (здатність до вивчення педагогічних явищ, процесів, впровадження інновацій в освітній процес). До спеціальнопрофесійних компетенцій автор відносить: предметно-методичні (здатність до викладання шкільних предметів), виховні (здатність до організації виховної роботи зі школярами), розвивальні (здатність до розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, здібностей школярів), діагностичні (здатність до діагностики навчальних досягнень, особистісного розвитку школярів) [2].

Функціонально-компетентнісний підхід до структурування професійних компетенцій педагогів передбачає визначення сукупності компетенцій, необхідних для реалізації основних функцій педагогічної діяльності в початковій школі. Я. С. Гаєвець, досліджуючи методичну компетентність вчителів початкових класів, використовує функціонально-компетентнісний підхід для визначення її структури. Дослідниця визначає такі функції методичної діяльності вчителя початкових класів: дидактична, виховна, розвивальна, діагностична,

дослідницька. Для кожної функції автор визначає комплекс компетенцій, які забезпечують її ефективну реалізацію. Дидактична функція передбачає компетенції, пов'язані з організацією процесу навчання молодших школярів, відбором змісту, методів, форм, засобів навчання, здійсненням контролю навчальних досягнень учнів. Виховна функція включає компетенції, пов'язані з формуванням особистості молодшого школяра, його ціннісних орієнтацій, моральних якостей, соціальних установок. Розвивальна функція передбачає компетенції, пов'язані з розвитком пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, здібностей школярів. Діагностична функція включає компетенції, пов'язані з вивченням особистості учня, його навчальних досягнень, виявленням проблем у навчанні та вихованні. Дослідницька функція передбачає компетенції, пов'язані з вивченням та узагальненням методичного досвіду, проведенням методичних досліджень, впровадженням інновацій в освітній процес [5].

Порівняльний аналіз різних підходів до структурування професійних компетенцій вчителів дозволяє виявити як спільні, так і відмінні риси у розумінні даного феномену. Спільним для всіх підходів є розуміння професійних компетенцій як інтегративних утворень, що мають складну структуру та визначають успішність педагогічної діяльності.

Відмінності стосуються насамперед критеріїв структурування професійних компетенцій, їх компонентного складу, характеру взаємозв'язків між компонентами. Системно-структурний підхід акцентує увагу на ієрархічній організації професійних компетенцій; функціональний підхід - на компетенціях, необхідних для реалізації різних функцій педагогічної діяльності; особистісно-діяльнісний підхід - на єдності особистісних та діяльнісних аспектів професіоналізму; компетентнісний підхід - на ключових, базових та спеціальних компетенціях; функціонально-компетентнісний підхід - на компетенціях, необхідних для реалізації основних функцій педагогічної діяльності в початковій школі; інтегративно-модульний підхід - на модулях компетенцій, необхідних для вирішення типових професійних завдань; акмеологічний підхід - на компетенціях, необхідних для досягнення вершин професіоналізму; комплексно-інтегративний підхід - на інтеграції різних аспектів професіоналізму вчителя [11].

Аналіз теоретичних підходів до структурування професійних компетенцій вчителів дозволяє виявити певні тенденції у розвитку даної проблематики. По-перше, спостерігається перехід від аналітичних моделей, що базуються на виокремленні окремих компетенцій, до синтетичних моделей, які акцентують увагу на їх інтеграції. По-друге, відбувається розширення спектру компетенцій, необхідних для успішної педагогічної діяльності, що зумовлюється ускладненням освітнього простору та зростанням вимог до професіоналізму. По-третє, простежується тенденція до контекстуалізації професійних компетенцій, тобто їх розгляду в контексті конкретних умов та ситуацій педагогічної діяльності. По-четверте, відбувається зміщення акцентів з компетенцій,

пов'язаних з репродуктивними аспектами педагогічної діяльності, на компетенції, що забезпечують її творчий, інноваційний характер. По-п'яте, спостерігається тенденція до індивідуалізації моделей професійних компетенцій, тобто врахування індивідуально-типологічних особливостей вчителів та специфіки їх професійного розвитку [1].

Інтегративна модель професійних компетенцій вчителя включає: мотиваційно-ціннісний блок, що забезпечує ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, професійну спрямованість, мотивацію професійних досягнень; когнітивний блок, що включає систему психолого-педагогічних, предметних, методичних, інформаційно-технологічних знань; операційно-діяльнісний блок, що забезпечує реалізацію різних функцій педагогічної діяльності; комунікативний блок, пов'язаний з організацією педагогічного спілкування та взаємодії; рефлексивно-творчий блок, що забезпечує аналіз та оцінку педагогічної діяльності, її творче вдосконалення. Інтегративна модель професійних компетенцій педагога має динамічний характер, що проявляється у зміні їх змісту, структури, взаємозв'язків у процесі професійного розвитку.

У воєнних реаліях сьогодення проблема професійних компетенцій педагога, який здійснює освітню діяльність в надскладних умовах, особливо актуальна. Бирко Н. та ін. наголошують, що серед головних особливостей професійних компетенцій педагога, а особливо в умовах війни є володіння елементами надання першої психологічної допомоги. Саме це забезпечить психологічну рівновагу самому педагогу, та його учням. Освітянин повинен вміти контролювати свій емоційний стан та бути стресостійким, адже ці два фактори безумовно впливають на емоційний стан учнів та на саму атмосферу під час занять [3].

Зогляду на вище сказане провідними професійними компетенціями педагога в умовах війни є навички емоційної саморегуляції та саморефлексії емоційного стану, вміння адаптуватися та трансформувати власну поведінку в залежності від обставин та нових викликів, наріжним в діяльності педагога стає засвоєння технологій подолання стресу. Також в умовах запровадження дистанційної форми проведення під час війни та поальшої цифровізації освіти, особливої актуальності набувають інформаційні навички педагога та його цифрова компетентність.

Висновки. Теоретичні підходи до структури професійних компетенцій вчителів початкових класів характеризуються множинністю, що зумовлюється складністю та багатовимірністю даного феномену.

Виявлено основні підходи до структурування професійних компетенцій: системно-структурний, функціональний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, функціонально-компетентнісний, інтегративно-модульний, акмеологічний, комплексно-інтегративний. Найбільш продуктивним є інтегративний підхід, який синтезує різні теоретичні підходи та враховує специфіку педагогічної діяльності в початковій школі.

Порівняльний аналіз підходів до формування професійних компетенцій вчителів дозволяє виявити як спільні тенденції, так і специфічні особливості. У вітчизняній традиції компетенції розглядаються в єдності когнітивного, діяльнісного та особистісного аспектів; формування компетенцій базується на фундаментальній теоретичній підготовці; акцентується увага на ціннісно-смысловому аспекті компетенцій. У західній традиції компетенції розглядаються у контексті конкретних професійних ситуацій; формування компетенцій базується на практичному досвіді; акцентується увага на поведінкових аспектах компетенцій.

Таким чином під час війни особливої актуальності набувають психологічні, цифрові та ціннісні компетенції педагога в умовах війни.

Література:

1. Балахтар К. С. Резильєнтність викладача ЗВО в умовах військового стану. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. Київ, 2022. Вип. 1(20). С. 55-62. <https://doi.org/10.18372/2411-264X.20.16917>
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 47–52.
3. Бирко Н.М. Богомол Н. Д. Гречановська, О.В. Райтаровська І.В. Прокоф'єва О.А. Професійна поведінка педагога в умовах воєнного стану в Україні. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»,* 12 (17). 2022 С. 46-54.
4. Гаєвець Я. С. Методична компетентність вчителів початкових класів: компоненти системи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. № 2 (28). С. 212-224.
5. Гаєвець Я. С. Методична компетентність як мета та результат підготовки вчителя початкових класів. *Наука і освіта.* 2012. № 8. С. 38-42.
6. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Луцьк : Волин. обл., 2003. 234 с.
7. Докторович М. О. Професійна компетентність соціального педагога. *Вісник Глухівського ДПУ.* 2010. Вип. 15. С. 64–69.
8. Жигайло О. О., Гунза О. В. Формування методичної компетентності майбутніх вчителів початкових класів у процесі викладання дисциплін природничо-математичного циклу. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Дрогобич : Просвіт, 2013. № 4. С. 184-190.
9. Заболотний В. Ф. Формування методичної компетентності у вчителя фізики засобами мультимедіа : монографія. Вінниця : Едельвейс і К, 2009. 454 с.
10. Никоненко О. Лимарева І. Соціально-психологічні чинники формування мотивації досягнень в умовах війни *Вчені записки Університету "КРОК".* - 2024. - № 1(73). - С. 244-253.
11. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія / Лазаренко Н. І. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с.
12. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку.* 2010. Вип. 3. URL: http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ (дата звернення: 4.03.2025).

References:

1. Balakhtar K. S. (2022) Rezylientnist vykladacha ZVO v umovakh viiskovoho stanu. [Resilience of higher education teachers in conditions of martial law]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Pedahohika. Psykholohiia.* Kyiv, Vyr. 1(20), 55-62 [Ukrainian]

2. Bibik N. M. (2004) Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannya. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy [Competency-based approach: a reflective analysis of application. Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects]. / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv : K.I.S., 47–52. [Ukrainian]
3. Byrko N.M. Bohomol N. D. Hrechanovska, O.V. Raitarovska I.V. Prokofieva O.A. Profesiina (2022) Povedinka pedahoha v umovakh voïennoho stanu v Ukraini. [Professional behavior of a teacher in conditions of martial law in Ukraine]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna»*/ 12 (17), 46-54. [Ukrainian]
4. Haievets Ya. S. (2013) Metodychna kompetentnist vchyteliv pochatkovykh klasiv: komponenty systemy. [Methodological competence of primary school teachers: components of the system.]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii..* № 2 (28). 212-224. [Ukrainian]
5. Haievets Ya. S. (2012) Metodychna kompetentnist yak meta ta rezultat pidhotovky vchytelia pochatkovykh klasiv. [Methodological competence as a goal and result of primary school teacher training.]. *Nauka i osvita.* № 8, 38-42. [Ukrainian]
6. Danylko M. T. (2003) Formuvannya hotovnosti do profesiinoi diialnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury. Formation of readiness for professional activity of future physical education teachers [Formation of readiness for professional activity of future physical education teachers.]. Luts'k : Volyn. obl., 234. [Ukrainian]
7. Doktorovych M. O. (2010) Profesiina kompetentnist sotsialnoho pedahoha [Professional competence of a social educator]. *Visnyk Hlukhivskoho DPU.* Vyp. 15. 64–69. [Ukrainian]
8. Zhyhailo O. O & Hunza O. V. (2013) Formuvannya metodychnoi kompetentnosti maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi vykladannya dystsyplin pryrodnycho-matematychnoho tsykladu. [Formation of methodological competence of future primary school teachers in the process of teaching subjects of the natural science and mathematics cycle.]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk.* Drohobych : Prosvit, № 4, 184-190. [Ukrainian]
9. Zabolotnyi V. F. (2009) Formuvannya metodychnoi kompetentnosti u vchytelia fizyky zasobamy multymedia :[Formation of methodological competence in physics teachers using multimedia]. monohrafiia. Vinnytsia : Edelveis i K, 454. [Ukrainian]
10. Nykonenko O. & Lymareva I. (2024) Sotsialno-psykhologichni chynnyky formuvannya motyvatsii dosiahnen v umovakh viiny. . [Socio-psychological factors in the formation of motivation for achievements in wartime.]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK* № 1(73). 244-253.
11. Profesiina pidhotovka vchyteliv u pedahohichnykh universytetakh Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Professional training of teachers in pedagogical universities of Ukraine in the context of European integration]. monohrafiia / Lazarenko N. I. (2019). Vinnytsia : TOV «Druk plus», 365
12. Savchenko O. P. (2010) Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni vyshchii shkoli. [Competency-based approach in modern higher education.]. *Pedahohichna nauka: istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku.* Vyp. 3. URL: http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ (data zvernennia: 4.03.2025).